

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ОДЕСЬКІ ГРУДНЕВІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАНЯ:
ПРИВАТНЕ ПРАВО, ЯК КОНЦЕПТ
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

*Одеса,
12 грудня 2024 року*

Одеса
Фенікс
2024

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонов*,
докторки юридичних наук, професорки *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професорка;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени оргкомітету Всеукраїнської наукової конференції:

Андронов Ігор – д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Подцерковний Олег – д.ю.н., зав. кафедри господарського права та процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Харитонов Олена – д.ю.н., зав. кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Харитонов Тетяна – д.ю.н., зав. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Мінченко Райса – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Бабич Ірина – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Берназ-Лукавецька Олена – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Матійко Микола – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Орзіх Юрій – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Шамота Олександр – асистент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія».

Одеські грудневі цивілістичні читання: приватне право, як концепт в умовах війни: людський вимір : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 12 груд. 2024 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонов, д.ю.н., проф. І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 318 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-40-5

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, господарського права і процесу, аграрного, земельного, екологічного та природоресурсового права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науковій конференції 12 грудня 2024 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.1 : 341.9“364”(477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Матійко Микола Володимирович, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ФУНКЦІЇ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА	57
Омельчук Олександр Сергійович, ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ВИДІЛЕННЯ ФАНТОМНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	61
Orzikh Yurii Hennadiiovych, FOREIGN (NON-)AUTHENTIC INSTRUMENT IN UKRAINE: PRIVATE INTERNATIONAL LAW ISSUES.....	64
Сердечна Ірина Леонідівна, ДО ПИТАННЯ ПРО МЕЖІ ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ СІМЕЙНИХ ПРАВ.....	69
Токарева Віра Олександрівна, ДО ПИТАННЯ ЦИФРОВОГО ГРОМАДЯНСТВА	71
Фасій Богдан Володимирович, ДЕЩО ПРО МЕТОД РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНИХ ВІДНОСИН	75
Бакутін Артем Олегович, ВИЗНАЧЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ НА ТВОРИ У СПІВАВТОРСТВІ. ...	78
Брага Аліна Анатоліївна, ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПАДКОВОГО ПРАВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	81
Герсак Віталій Анатолійович, КАТЕГОРІЯ «ПОДРУЗЖЯ» У СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ ...	84
Гнатенко Сергій Сергійович, ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОСЛУГ З ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	88
Hnatiuk Dmytro Volodymyrovych, LEGAL REGULATION OF TERMINATION OF A GIFT AGREEMENT DUE TO MARTIAL LAW	91
Дворнікова Анна Юрійвна, НАЯВНІСТЬ ПРАВА ВОЛОДІННЯ, ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ АСПЕКТ МОЖЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ПРАВ ШЛЯХОМ УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОД У КОРИСТУВАННІ ТА РОЗПОРЯДЖЕННІ МАЙНОМ	94
Демчук Максим Романович, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ	98
Кірсанов Олексій Володимирович, ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У БАНКУ	100

стосується і соціальних функції римського приватного права, в тому числі і економічної функції римського приватного права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лощикін О. М. Інституціональне забезпечення трансформації економічної системи: автореферат дис.. ... канд.. екон. наук: 08.01.01. К., 2001 р. 15 с.
2. Економічна теорія. Під редакцією Предборського В. А. К.: Кондор, 2003. 492 с.
3. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Приватне право як концепт. Том І. Витоки. Одеса: Фенікс, 2018. 556 с.

Омельчук Олександр Сергійович,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ВИДІЛЕННЯ ФАНТОМНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Під правосуб'єктністю зазвичай розуміють юридичну здатність бути суб'єктом правових відносин. Одночасно з цим правосуб'єктність з позицій загальтеоретичної юриспруденції називається загальною передумовою до володіння правом. В межах цивільного обороту кожен його учасник наділяється певним обсягом правосуб'єктності, в силу того, що держава наділяє його юридичним здібностями для реалізації притаманих даній особі прав та виникнення обов'язків [1, с.304].

Як відзначають О. Донченко та Т. Грекул-Ковалик, правосуб'єктність виступає певним станом приналежності суб'єкта до правової системи. Вона визначає присутність в правовій системі у якості повноправного учасника, потенційну можливість користуватися системними ресурсами, очікувати на захист від системи. Правосуб'єктність, на думку дослідників, формується не сама собою, джерелом виникнення правосуб'єктності є діючий правопорядок, система юридичних норм, тобто підставою появи правосуб'єктності є відповідне визнання її наявності законодавцем [1, с.132-133].

Концептуальне визначення та структурна характеристика правосуб'єктності в юридичній науці видаються сталими, однак, в

той же час в літературі відмічається, що правосуб'єктність є динамічним явищем, яке змінюється відповідно до етапів соціально-економічного розвитку суспільства, при цьому зберігаючи свою сутнісну ідентичність [3, с.4].

Аргументом для дослідження та потенційного наділення правосуб'єктністю майбутніх представників штучного інтелекту може слугувати історія становлення та розвитку правосуб'єктності юридичних осіб [4] як суб'єктів, відмінних від фізичних осіб, але створюваних та контрольованих фізичними особами. На подальших етапах соціально-економічного розвитку певним рівнем правосуб'єктності були наділені й інші умовно безтілесні суб'єкти, такі як державні органи, об'єднання громадян, держави та державні утворення. На даному етапі технологічного розвитку своєчасним видається формування концепції фантомної правосуб'єктності щодо теоретичного статусу штучного інтелекту.

В останнє десятиліття проблематика фантомної правоздатності та загалом правосуб'єктності все частіше викликає інтерес для наукового дискурсу. З позицій юридичної науки фантомна правоздатність – право неіснуючого суб'єкта бути носієм певних правомочностей за передбачених законом умов [5, с.245]. Як відзначає О. Р. Шишка, вивчення питань фантомної правосвідомості актуалізується з огляду на потенційну можливість «віртуального клонування» свідомості людини (тобто перенесення особистості людини в електронну форму), а також перспективу розвитку технології збереження людського мозку для подальшого його відновлення [6, с.490].

Найбільш типовим та широковживаним є використання категорії «фантомний» щодо тестаментоздатності ненароджених дітей (пасивної тестаментоздатності ненароджених дітей як різновиду фантомної правоздатності) [7, с.14].

В юридичній літературі необґрунтовано звужують об'єм понять фантомна правосуб'єктність, фантомна правоздатність, фантомна тестаментоздатність до можливості виникнення прав та обов'язків у суб'єкта, що поки що не існує (майбутнього суб'єкта права) [8, с.304]. Вважаємо даний підхід до визначення критерія «фантомності» нелогічним, адже традиційно фантомність пов'язується з несправжністю, уявністю, примарністю та ілюзорністю будь-чого, а найбільш вживаним залишається використання прикметника фантомний щодо болю, який не може виникати через відсутність органу, в якому він виникає

(тобто мова про властивість об'єкта в період пост-існування). Аналогічним виглядає також праводієздатність юридичних осіб після їх припинення у питаннях банкрутства, відповідальності перед кредиторами, яка однак не згадується в контексті фантомної правосуб'єктності.

Отже, виокремлення фантомної правосуб'єктності у «представників» штучного інтелекту може бути першим кроком до потенційного подальшого визначення меж правосуб'єктності штучного інтелекту. Слід відзначити, що дефект волі та свідомості не є перепорою для потенційного включення продуктів штучного інтелекту до суб'єктів права, адже діти або недієздатні особи також не керуються формальною логікою або правовими принципами, але фактично вчиняють юридично значущі дії, консервативна ж жорсткість правового режиму щодо вікового, досвідного або освітнього критеріїв повинна бути подолана з метою коректної індивідуалізації продуктів штучного інтелекту та заміни розуміння їх правового статусу від псевдосуб'єктів до учасників відносин з обмеженою, фантомною або трансправосуб'єктністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кацюба К. В. Цивільна правосуб'єктність непідприємницьких товариств. *Проблеми цивільного права та процесу*. 2018. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_05_2018/pdf/98.pdf
2. Донченко О., Грекул-Ковалик Т. Правосуб'єктність як формальна властивість суб'єкта права. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 131-138.
3. Гедіков В. В. Сучасні підходи до розуміння категорії «правосуб'єктність». *Наукові записки міжнародного гуманітарного університету*. 2023. № 39. С. 4-7.
4. Цьомра В. Ю. Історія інституту правосуб'єктності юридичної особи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. Т.1. С.45-47.
5. Цивільне право в Україні : курс лекцій : у 6 т. Т. 1. / Р. Б. Шишка (кер. авт. кол.), О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін. ; за ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтора. Вид. 2-ге, випр. та допов. Харків : Еспада, 2008. 680 с.
6. Шишка О. Р. Право неіснуючого учасника цивільних правовідносин як правова фікція. *Право та управління*. 2011. № 1. С.489-511.
7. Талдикін О. В. Тестаментоздатність у структурі правосуб'єктності. *Актуальні проблеми сучасної юриспруденції*. 2017. Спецвипуск. Ч.2. С.13-15.
8. Шишка Н. В. Щодо питання моменту виникнення правоздатності в юридичних осіб. *Проблеми цивільного права та процесу*. 2019. С. 303-305.